

בבא בתרא ח'

רנב"י א' אין להטיל כרגא על ת"ח רב נחמן בר רב חסדא הטיל מס 'כרגא' על חכמים. מדברי תורה
אמר לו רב נחמן בר יצחק, עברת בכך על דברי תורה ונביאים וכתובים. על תורה שנאמר: "אף חִבֵּב עַמִּים כָּל קִדְשֵׁי בְּיַדְךָ". אמר משה לפני הקב"ה, רבונו של עולם אפילו בשעה שאתה מחבב עמים להשליטם על בנך כל קדושי של ישראל יהיו בידך. רב יוסף שנה על הכתוב "וְהִם תִּכּוּ לְכַלְקֵךָ" אלו תלמידי חכמים שמכתתים רגליהם מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה, "יִשְׂא מַדְבְּרֵי־ךָ" לשאת ולתת בדברותיו של המקום.

מדברי נביאים ומדברי כתובים אתה עובר על דברי נביאים בכתוב בהושע: "גַּם כִּי יִתְּנוּ בְּגוֹזִים וַיַּחֲלוּ מְעַט מִמַּשְׂא מִלֶּךְ שָׂרִים". עולא אמר שהפסוק נאמר בארמית. "יתנו" הוא תרגום של ישנו, כמו "וְשִׁנְנָתֶם", ותשנו. יהיו שונים ועוסקים בתורה גם כשיגלו. "עַתָּה אֶקְבָּצֶם" בקרוב אקבצם, "וַיַּחֲלוּ מְעַט מִמַּשְׂא מִלֶּךְ שָׂרִים". ואף אם השונים יהיו מועטים בעמים יהיו בטלים מלשאת את משא מלך ושרים. יחלו כמו "לא יחל דְּבָרֵי". ועל דברי הכתובים שנאמר בעזרא: "וְלַכֶּם מְהוֹדְעִין דִּי כָל כְּתָבָא וְלִנְיָא וְלִנְיָא זְמַרְיָא תְּרַעֲיָא וְנִתְיָנָא וּפְלַחִי בֵּית אֱלֹקָא דְּנָה מְנַדָּה בְּלוּ וְהִלְךְ לֹא שְׁלִיט לְמַרְמָא עֲלֵיהֶם". דריוש צוה את פחת עבר הנהר על אנשי כנסת הגדולה¹³¹. ואמר רב יהודה "מְנַדָּה" זו מנת המלך, מסים שהם מטילים על בני המדינה, "בְּלוּ" זו כסף גולגלת, והלך "וְהִלְךְ" זו ארנונא, עישורי תבואות ובהמות כל שנה¹³².

רב פפא הטיל הוצאת כריית באר מים לשתיה על יתומים. אמר רב שישא בנו של רב אידי לרב פפא, האם אינו חושש שמא לא ימצאו בו מים, והפסיד אותם בחנם ויתומים אינם בני מחילה? אמר לו רב פפא, אני לוקח מהם מעות ואם לא ימצאו מים אני מחזיר ליתומים את המעות. ואמר רב יהודה מהכל גובים מעות להציב דלתות בשערי חומות העיר ואפילו מיתומים, אבל לא מתלמידי חכמים כיון שאינם צריכים שמירה.

הכל משלמים חפירת בור לשתות מים¹³³ ¹³⁴, אפילו מתלמידי חכמים, מפני שהכל צריכים למים. אבל כשאינם שוכרים פועלים, אלא בני העיר עצמם יוצאים בהכרזה לחפור את הבור, תלמידי חכמים אינם יוצאים כיון שאין זה מכבודם.

131 מפני שהיו עוסקים במלאכת שמים, בנין בית המקדש, וכן אין להטיל מס על ת"ח. רש"י ותוס'.

132 רש"י. ר"ח פירש ארוחת דורון לשלטון העובר ממקום למקום. תוס'.

133 על שם הכלי המונח שם בבור תמיד לשתית עובדי דרכים נקרא פתיא. רש"י.

134 פירש ר"ח להסיר גבשושיות מרחוב העיר. תוס'.

רבי פתח אוצרות בשני בצורת וא' יכנסו בעלי רבי פתח אוצרות בשני בצורת ואמר
 מקרא משנה גמרא הלכה הגדה יכנסו בעלי מקרא, משנה, גמרא,
 הלכה, הגדה. אבל לא יכנסו עמי הארץ. ודחק רבי יונתן בן עמרם ונכנס, ואמר
 לו רבי פרנסני. ואמר לו רבי, בני האם קרית או שנית? אמר לו לא. אמר לו רבי,
 אם כן במה אפרנסך? ואמר לו פרנסני ככלב וכעורב¹³⁵, ופרנסו רבי. לאחר מכן
 הצטער ואמר אוי שנתתי פתי לעם הארץ. אמר לו רבי שמעון בר רבי, שמא הוא
 יונתן בן עמרם תלמיזו שאינו רוצה ליהנות מכבוד תורה מימיו. בדקו ומצאו כן,
 ואמר רבי יכנסו הכל.

רבי לטעמו שאמר אין פורענות בא ומבארת הגמרא, שהטעם שרבי לא רצה לפרנס
 לעולם אלא בשביל עמי הארץ את עמי הארץ, שרבי לטעמו שאמר, אין פורענות
 בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ. כמעשה שהטילו על אנשי טבריא להכין עטרה
 למלך. ובאו עמי הארץ לפני רבי, ואמרו לו שגם החכמים יתנו מעות לכך. אמר
 להם רבי לא. אמרו לו נברח מהעיר, ואמר להם שיברחו, וברחו. והמלך מחל על
 חצי מדמי העטרה של בני העיר וסילקה מעליהם. ובאו חציים השני לפני רבי,
 ואמרו לו שגם החכמים יתנו חלק, ואמר שהתלמידי חכמים לא ישתתפו, וברחו
 גם הם. ונשאר רק כובס אחד, והמלך הטיל את התשלום על הכובס. לאחר מכן
 גם הכובס ברח, ונשארו בעיר רק החכמים, ובטל המלך את גזירתו לגביית דמי
 העטרה. אמר רבי, ראיתם שאין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ.

החמרת והגמלת העוב' והודחה למדנו במשנה שעל אנשי העיר לשאת בעול
 עמם בסקילה וממונם פלט אחזקת העיר, ומי שגר בעיר י"ב חודש נחשב
 כאנשי העיר, ואם קנה בית נחשב מיד לאחד מאנשי העיר. ומקשה הגמרא
 ממה ששנינו במסכת סנהדרין לגבי דין עיר הנידחת, החמרת והגמלת, שירא
 של חמרים ושל גמלים, העוברת ממקום למקום ולנה בתוכה והודחה עמהן, הן
 בסקילה וממונם פלט, כדין שאר יחידים שעבדו עבודה זרה. ואם נשתהו שם
 שלשים יום הן בסייף וממונם אבד, כדין עיר הנידחת. הרי שכבר משישב שלשים
 יופ נחשב כאחד מאנשי העיר?

בל' יום הם יושבי העיר בי"ב חדש ואמר רבא כאן לבני העיר כאן ליושבי העיר.
 בני העיר אינם נחשבים בני העיר עד שנים עשר חדש, אבל
 בשלשים יום הם יושבי העיר, ובעיר הנדחת כתוב "את יְשֵׁבֵי הָעִיר". כמו ששנינו
 בברייתא, המודר הנאה מאנשי העיר כל שנשתהא שם שנים עשר חדש אסור
 ליהנות ממנו, פחות מכאן מותר. מיושבי העיר כל שנשתהא שם שלשים יום אסור

135 שחם הקב"ה עליהם שנאמר "יִדְעוּ צְדִיק דִּין דְּלִים" שהכלב מזונותיו מועטין לפיכך שוהה אכילתו במעיו
 שלשת ימים. בעורב כתוב: "נותן לבהמה לחמה לבני ערב אשר יקראו" שהעורב אכזרי על בניו והקב"ה מזמין
 להם יתושין מתוך צואתם ואוכלים. רש"י. בהמה בגימטריא כלב. תוס'.

ליהנות ממנו, פחות מכאן מותר ליהנות ממנו.

ל' יום לתמחוי ג' חדשים לקופה ו' שואלת הגמרא, האם לכל הדברים עד י"ב לכסות ט' לקבורה י"ב לפסי העיר
חדש אינו נותן דבר עם בני העיר?! והרי שנינו
בברייתא, כיון ששהה שלשים יום גובים ממנו גבאי תמחוי מאכל לעניים, שלשה
חדשים לקופה, לצדקה, ששה לכסות, כעניי העיר, תשעה לקבורה, לקבור כעניי
העיר, שנים עשר לפסי העיר? אמר רבי אסי בשם רבי יוחנן, מה ששנינו במשנה
שנים עשר חדש הוא לפסי חומת העיר ושמירתה. ואמר רבי אסי בשם רבי יוחנן,
הכל נותנים מעות לפסי העיר ואפילו מיתומים, אבל חכמים לא, מפני שחכמים
אינם צריכים שמירה.

אר"פ לשורא ולפרשאה ולטרזינא אמר רב פפא, לתיקון החומה ולפרש שומר ההולך
9' מיתומים ולא מחכמים סביבות העיר ולידע מה היא צריכה, וכן שומר
כלי הנשק של בני העיר היושב בבית אצל השער, גובים אפילו מיתומים אבל
חכמים לא צריכים שמירה. כללו של דבר, כל דבר שיש להם הנאה גובים אפילו
מיתומים. רבה הטיל צדקה על היתומים של בית 'בר מריון'. ואמר לו אביי הרי רב
שמואל בר יהודה שנה ברייתא שאומרת שאין פוסקים צדקה על היתומים אפילו
לפדיון שבויים. ואמר לו רבה עשיתי זאת להחשיבם.

פדיון שבויים היא מצוה רבה איפרא הורמיז¹³⁶ אמו של 'שבור מלכא', שלחה
ארנק עם דינרים לרב יוסף, ואמרה יהיה למצוה
רבה. ורב יוסף עיין בדבר, מהי מצוה רבה ולמה ישתמש במעות¹³⁷? אמר לו
אביי, שממה ששנה רב שמואל בר יהודה, אין פוסקין צדקה על היתומים אפילו
לפדיון שבויים, נשמע שפדיון שבויים היא מצוה רבה¹³⁸. ואמר רבא לרבה בר מרי,
מנין לומדים כן? אמר לו, מהכתוב בירמיהו: "אֲשֶׁר לַמָּוֹת וְאֲשֶׁר לַחֲרָב לַחֲרָב
וְאֲשֶׁר לַרְעָב וְאֲשֶׁר לַרְעָב וְאֲשֶׁר לְשָׁבִי לְשָׁבִי", ואמר רבי יוחנן, כל המאוחר בפסוק זה קשה
מחבירו. חרב קשה ממות, או שנאמר מהכתוב: "קָרַב עֲנִי ה' הַמָּוֶתֶת לְחַסְדָּיו".
או שנאמר מסברא, מפני שמי שמת בחרב מתנוול. רעב קשה מחרב או מסברא,
מפני שוא מצטער יותר. או מהכתוב באיכה: "טוֹבִים הָיוּ חֲלָלֵי חֶרֶב מִחֲלָלֵי רָעֵב".
שבי קשה מכולם מפני שיש בו את כולם, שכשהוא ביד השבאים הנכרים הם
יכולים לעשות בו כל חפצם, אם למות, אם לחרב, אם לרעב.

136 תוס' כתבו שמשמעות הלשון איפרא הורמיז הוא חן מלפני המקום, והורמיז באות זי"ן הוא שם שכונה.
ובדפ"ר הגירסא היא שם המקום יתברך. ועיין מהר"ם.

137 תוס' הקשו האם רב יוסף אינו סובר את מה שאמרו לקמן שלומדים מהכתוב בישעיה "ביבש קצירה תשברנה"
שאינן לקבל מהם? וי"ל שקיבלה משום שלום מלכות, ופדה בהם שבויי עכו"ם כמו שעשה רבא. אבל לפי
רש"י אפשר לומר שכיון שאמרה לו ליתן למצוה רבה לא היה יכול לתת לעניי עכו"ם משום שאסור לגנוב דעת
הבריות. תוס'.

138 מה שבפ' בני העיר לא אמרו מוכרים ס"ת לפדיון שבויים שמא הוא דבר פשוט. תוס'.

קופה נגבת בב' ומתחלקת בג' תמחוי נגבה תנו רבנן, קופה של צדקה נגבית בשנים, בג' תמחוי כל יום קופה מע"ש לע"ש שאין עושים שררות על הצבור פחות משנים. ומתחלקת בשלשה, מפני שהוא כדיני ממונות¹³⁹ ¹⁴⁰. תמחוי נגבית בשלשה, ומתחלקת בשלשה שגבויה וחלוקה שוים, מדי יום ביום¹⁴¹. תמחוי בכל יום, קופה מערב שבת לערב שבת. תמחוי לעניי עולם, קופה לעניי העיר. ורשאים בני העיר לעשות קופה תמחוי, לחלק לעניי עולם אם ירבו עליהם. ותמחוי קופה ולשנותה לכל מה שירצו¹⁴². ורשאים בני העיר להתנות על המדות, להגדיל את סאת העיר או להקטין. ועל השערים, שער החטים והיין שלא ימכרנה בשנה זו ביותר. ועל שכר פועלים. ולהסיע¹⁴³ על קיצתן, לקנוס את העובר על דבריהם.

"והם יקחו" מכאן שאין עושים שררה פחות משנים
הצבור פחות משנים מהכתוב: "והם יקחו את הַזֶּבֶב וְאֵת הַתְּפִלֵּת וְאֵת הָאֶרְגָּמָן וְאֵת תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֵת הַשֵּׁשׁ". אינם עושים שררות פחות משנים, אבל יחיד מהימן להיות גזבר. ומכאן ראייה למה שרבי חנינא אמר, מעשה ומינה רבי שני אחין¹⁴⁴. ומה היא השררה שיש בממונים על הקופה?, מפני שהם ממשכנים את מי שלא נותן אותה. כמה שאמר רב נחמן בשם רבה בר אבוה, ממשכנים על הצדקה ואפילו בערב שבת, אפילו שיש פתחון פה לבעל הבית לומר אני טרוד.

כאן באמיד כאן באינו אמיד שואלת הגמרא, והאם גבאי צדקה יכול למשכן על הצדקה, הרי כתוב בירמיה: "וּפְקַדְתִּי עַל כָּל לְחָצְרָיו". ואמר רבי יצחק בר שמואל בר מרתא משם רב ואפילו על גבאי צדקה נאמר ופקדתי וגו'. ומכאן שאסור למשכן על הצדקה? עונה הגמרא, שממשכנים על הצדקה אדם אמיד, ואסור למשכן על הצדקה אדם שאינו אמיד. כמו שרבא¹⁴⁵ כפה את רב נתן בר אמי ולקח ממנו ארבע מאות זוזים לצדקה¹⁴⁶.

ביאור הכתוב "והמשכילים ישכילו הגמרא מביאה את מה שדרשו על הכתוב בדניאל: כזה הרקיע וכו'"
"והמשכילים נזהרו נזהר הנקיע", זה דיין שדן דין אמת לאמתו, "ומצדיקי הרבים כפוכבים לעולם ועד", אלו גבאי צדקה¹⁴⁷. ובברייתא

139 לעיין ולתת לכל אחד כפי הטפלים התלויים בו. רש"י.
140 ר"ת כתב שלא אמרו שתהיה נגבית בג' מפני שהסכום שכל אחד יתן היה ידוע. תוס'.
141 כמו שאמרו לקמן לפיכך אין גבויו בשנים שלא יצטרכו לטרוח למצוא את השלישי לחלק. רש"י.
142 נראה לר"ת שמותר לשנותה אפ' לדבר הרשות. וכן נהג ר"ת. תוס'.
143 להסיעם מדין תורה. רש"י.
144 ושני אחים הם כאחד לעין נאמנות. רש"י.
145 היה עמו אדם אחר שאין עושים שררה פחות מב' ושמו לא הוזכר מפני כבודו של רבא. תוס'.
146 תוס' הקשו הרי ב"ד של מטה לא מוזהרים על כל מצות עשה שמתן שכרה בצדה. ואומר ר"ת שהכפיה היא בדברים, ועוד תירץ שקיבלו עליהם שיכופו אותם. ולר"י נראה שבצדקה שיש בה לא תעשה כופים. תוס'.
147 המשכילים אל דל מה הוא צריך. רש"י.

שנינו : "וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ בְּזֶהֶר הַקִּקְיעַ", זה ד"ן שדן דין אמת לאמתו¹⁴⁸ וגבאי צדקה, "וּמְצַדִּיקֵי הַרְבֵּים כְּפּוֹכְבֵּים לְעוֹלָם וָעֶד", אלו מלמדי תינוקות¹⁴⁹ ¹⁵⁰. ואמר רב, כגון רב שמואל בר שילת. שרב מצאו שהיה עומד בגינה, ושאלו, האם עזבת את נאמנותך, שהיית רגיל ללמד את התינוקות באמונה ולשבת תמיד על גבם? אמר לו, הרי שלש עשרה שנים שאינני מלמדם, וגם עכשיו דעתי על התינוקות. ואמר רבינא, בתלמידי חכמים העוסקים בתורה תמיד כתוב: "וְאַהֲבֵיוּ בְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְתָּו".

גבאי צדקה אינן רשאים לפרוש תנו רבנן, גבאי צדקה אינן רשאים לפרוש זה מזה, מפני החשד שלא יאמרו שהגובה יחידי דעתו לגנוב. אבל זה פורש לחנות וזה לשער, ובלבד שיראו שניהן כאחד. מצא הגבאי מעות בשוק, לא יתנם בתוך כיסו, שלא יאמרו שהוא גונב מעות של צדקה, אלא נותן לתוך ארנקי של צדקה, ולכשיבא לביתו יטלם. וכן אם היה נושה בחבירו ופרעו בשוק, לא יתן לתוך כיסו אלא נותן לתוך ארנקי של צדקה, ולכשיבא לביתו יטלם.

אין פורטים לעצמם אין מוכרים לעצמם תנו רבנן, גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק אין מונים שתיים שתיים מפני החשד פורטין לאחרים¹⁵¹, ואין פורטין לעצמם, שלא יחשדום שפורטים בזול. גבאי תמחוי שאין להם עניים לחלק מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמן. מעות של צדקה אין מונין אותן שתיים שתיים אלא אחת אחת, פן יאמרו שהוא נוטל שנים ומונה אחד.

שמואל א' לרב תחליפא שיעשה כ"ס א' אמר אביי, בתחילה לא היה יושב מר, ויתנה רב אשי אמר אני איני צריך להתנות רבה רבו לא היה יושב על המחצלות של בית הכנסת, משום שקנו אותן ממעות של הקופה. כיון ששמע את מה ששנינו בברייתא, שרשאים בני העיר לשנותה לכל מה שירצו, היה יושב עליהן. ואמר אביי בתחילה היה עושה מר שני ארנקים, אחד לעניי העולם ואחד לעניי העיר. כיון ששמע ששמואל אמר לרב תחליפא בר אבדימי, שיעשה ארנק אחד, ויתנה עליו עם הצבור לחלקם לכל הבא, עשה גם הוא ארנק אחד והתנה עליו. רב אשי אמר, אני איני צריך להתנות, מפני שכל מי שבא לתת מעות לקופה נותן על דעתי, ואני יכול לתת לכל מי שארצה.

148 אמת להוציא דין מרומה. תוס'.

149 ר"י אומר שצריך לומר שהרקיע מזהיר יותר מהכוכבים. ריב"א אומר שמצא בפרקי דרבי אליעזר שהרקיע של הכתוב "והמשכילים יזהירו כוהר הרקיע" הוא הרקיע שעל ראשי החיות. תוס'.

150 הם מצדיקי רבים שמלמדים ומחנכים אותן בדרך טובה. רש"י.

151 פורטים את הפרוטות שגבו ולוקחים דיגרי כסף שהפרוטות של נחושת מחלדות. רש"י.

